

Ks. prof. UAM dr hab. Andrzej Pryba MSF
Zakład Filozofii i Dialogu
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Poznań, 05.09.2025

RECENZJA

dorobku naukowego **dr Katarzyny Zielińskiej-Król** ze szczególnym uwzględnieniem cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych pt. „**Niepełnosprawność–Rodzina–Kościół. Osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny we wspólnocie Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce**” zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b oraz opinia o jego działalności dydaktycznej i organizacyjnej.

Niniejszą recenzję przedkładam na podstawie Uchwały nr 812024/2025 Rady Instytutu Nauk Teologicznych z dnia 9 czerwca 2025 roku w sprawie powołania komisji w postępowaniu habilitacyjnym dr Katarzyny Zielińskiej-Król w dziedzinie i dyscyplinie nauki o rodzinie.

Biografia naukowa Habilitantki i ogólna charakterystyka jej dorobku

Katarzyna Zielińska-Król uzyskała magisterium w 2001 r. w zakresie politologii, specjalność: samorząd i polityka lokalna, na Wydziale Politologii UMCS w Lublinie. Rozprawę doktorską pt. „Denisa McQuaila koncepcja masowego komunikowania” (promotor: prof. dr hab. Marian Filipiak; Recenzenci: prof. dr hab. Jerzy Chłopecki, prof. dr hab. Leon Dyczewski) obroniła w 2008 roku uzyskując stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii na Wydziale Filozofii i Socjologii UMCS w Lublinie.

Habilitantka po uzyskaniu doktoratu ciągle się rozwijała naukowo uczestnicząc w ośmiu różnych szkoleniach, warsztatach i kursach organizowanych przez lubelskie uczelnie. Potwierdzają one permanentny rozwój Habilitantki, który widoczny jest w jej aktywności badawczo-naukowej, dydaktycznej jak i organizacyjnej. Jej zaangażowanie w przywołane szkolenia były źródłem inspiracji do doskonalenia umiejętności dydaktycznych oraz poszukiwania interesujących metod pracy.

W latach 2010-2014 była pracownikiem dydaktycznym w Wyższej Szkole Ekonomii i Innowacji w Lublinie (aktualnie Lubelska Akademia WSEI). Od 2011 roku związała się zawodowo z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, najpierw jako asystent (2011-2014), pracownik badawczo-dydaktycznym w Katedrze Integracji Społecznej Osób z Niepełnosprawnością w Instytucie Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej, a następnie adiunkt (od 2014 do dziś). Obecnie jest zatrudniona w Katedrze Nauk o Rodzinie w Instytucie Nauk Teologicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

A.Pryba

Habilitationka jest autorką 37 publikacji naukowych, w skład których wchodzi 20 artykułów, 15 rozdziałów w monografiach zbiorowych oraz 2 redakcje monografii (nie wliczając 10 publikacji wskazanych w tytule osiągnięcia naukowego).

Trzeba zwrócić uwagę na dobrą dywersyfikację publikacji, które ukazywały się w polskich i zagranicznych czasopismach naukowych. Były one drukowane w języku polskim, angielskim, niemieckim i ukraińskim. Publikowane artykuły, zwłaszcza te, które ukazywały się w bazie Scopus miały szansę trafić do szerszego grona zainteresowanych wynikami badań odbiorców.

Habilitationka nie przedstawiła niestety dla swych publikacji sumarycznego impact factor publikacji wg listy JCR, nie wykazała również cytowań według bazy Web of Science. Przedstawiła natomiast zestawienie numeryczne dotychczasowego dorobku w zakresie piśmiennictwa (z uwzględnieniem publikacji wykazanych jako cykl publikacji wchodzących w skład osiągnięcia naukowego w postępowaniu habilitacyjnym): Index Hirscha (h-index) = 4. Liczba cytowań (wg Google Scholar) = 46 (w tym autocytowań 5); i10-indeks = 1. Łączna punktacja MNiSW dorobku naukowego (z uwzględnieniem cyklu publikacji wchodzących w skład osiągnięcia naukowego) – 1549.

Jak wskazuje w Autoreferacie dr Katarzyna Zielińska-Król, brała ona udział w dziesięciu projektach badawczych. Aktualnie uczestniczy jeszcze w realizacji projektu badawczego finansowanego Ministerstwo na Słowacji (KEGA – 01.01.2024 – 20.12.2026, nr projektu 010KU-4/2024). W ramach tego projektu pełni rolę wykonawcy oraz eksperta i konsultanta merytorycznego w zakresie kształcenia studentów pracy socjalnej.

Projekty badawcze i społeczne, w których brała udział Habilitationka są owocem jej współpracy z podmiotami samorządowymi, instytucjami pomocowymi oraz podmiotami trzeciego sektora w zakresie wspierania osób z niepełnosprawnością i problematyki rodziny.

Wartym podkreślenia jest również uczestnictwo Habilitationki w dwóch stażach naukowych: miesięcznym stażu na Coventry University (Wielka Brytania) gdzie zajmowała się badaniem roli sportu w procesie rehabilitacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnością oraz na Katolickim Uniwersytecie w Ružomberku, filia w Koszycach (Słowacja), gdzie zajmowała się poszukiwaniem nowatorskich metod rehabilitacji osób z niepełnosprawnością. Ponadto uczestniczyła w programie Erasmus+ (Mobilność edukacyjna: KA-1-HE), mających charakter szkoleniowo-dydaktyczny. Nawiązała stałą współpracę z ośrodkami w Hiszpanii oraz Słowacji, których profil badawczy i dydaktyczny był spójny z jej zainteresowaniami. Cztery wyjazdy w ramach programu Erasmus+ były kolejną inspiracją do dalszych eksploracji i rozwoju naukowego oraz podnoszenia jakości własnej pracy.

A. J. J.

Dr Katarzyna Zielińska-Król czynnie uczestniczyła w 43 konferencjach naukowych. Piętnaście razy występowała w zagranicznych ośrodkach naukowych. Wystąpienia podczas konferencji naukowych były osadzone w tematyce, którą realizowała w swej pracy badawczo-dydaktycznej to jest rodzina i niepełnosprawność.

Habilitantka była członkiem interdyscyplinarnego zespołu Human Dignity Project (KUL – Tangaza University); członkiem redakcji wydawniczej *Human Dignity Journal*; członkiem w komitecie redakcyjnym serii wydawniczej „Homo homini”; członkiem Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej; sekretarzem *Zeszytów Nauk o Rodzinie* (wydawane w ramach Roczników Teologicznych); członkiem w European Association of School of Social Work; członkiem rady programowej studiów podyplomowych na kierunku „Innowacje w pracy socjalnej”. Habilitantka jest członkiem Towarzystwa Familiologicznego; koordynatorem programu Erasmus+ kierunku „Nauki o rodzinie”; członkiem Komisji oceniającej nauczycieli akademickich na Wydziale Teologii KUL.

Dr Katarzyna Zielińska-Król jest recenzentem w następujących czasopismach naukowych: *Biuletyn Edukacji Medialnej*, *PeerJ*, *Religions*, *Healthcare*, *Disabilities*. Warto podkreślić, iż przywołane czasopisma anglojęzyczne znajdują się w bazie SCOPUS.

Działalność dydaktyczna i organizacyjna

Dr Katarzyna Zielińska-Król prowadziła wykłady z socjologii małżeństwa i rodziny; współczesnych problemów rodziny; mediów i rodziny; higieny i organizacji życia rodzinnego; podstaw prawnych i etycznych w zawodowej działalności asystenta rodziny; diagnozy potrzeb osób niesamodzielných; standardów pracy z osobą starszą i niepełnosprawną; aksjologii pracy socjalnej.

Habilitantka prowadzi również seminarium licencjackie. Ma na swym koncie również opracowania dydaktyczne. Warto wskazać na trzy z nich:

1. „W poszukiwaniu siebie” (współautor A. Wróblewska), skrypt dla osób pracujących z osobami z niepełnosprawnością, będący przewodnikiem i wsparciem dla działań uspołeczniających z wykorzystaniem metody arteterapii.
2. „Kościół jest dla Was gościnnym domem. Standardy pracy duszpasterskiej z osobami z niepełnosprawnością” (współautor W. Janocha). Przewodnik, w którym zaprezentowano podstawową wiedzę z zakresu specyfiki różnych niepełnosprawności.

A. P. b.

3. „Blżej siebie. Standardy pracy z osobą z niepełnosprawnością”. Prezentowane treści tego opracowania adresowane są dla nauczycieli, pracowników socjalnych, duszpasterzy, studentów, osób pracujących w stowarzyszeniach na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Poza udziałem i organizacją konferencji dr Zielińska-Król podejmowała się organizacji wielu inicjatyw o charakterze naukowym, popularnonaukowym czy społecznym. Na podkreślenie zasługuje jej działalność popularyzatorska, wyrażająca się m. in. w aktywnej współpracy z podmiotami samorządowymi i pozarządowymi (trzeci sektor) oraz angażowaniu studentów w tę współpracę, aby mogli podnosić swoje kompetencje społeczne, doświadczając własnej sprawczości, empatii, skuteczności, pomocniczości, i tych wszystkich atrybutów, które wydają się najlepszym uzupełnieniem wiedzy zdobytej na Uniwersytecie.

Habilitationka organizowała szereg sympozjów wykładowo-warsztatowych dedykowanych studentom (26). Ponadto w ramach inicjatyw popularyzujących naukę przygotowywała pięć wystąpień o charakterze popularnonaukowym w ramach wielorakich wydarzeń uniwersyteckich i na zaproszenie jednostek działających na rzecz osób z niepełnosprawnością.

Habilitationka wypromowała 10 licencjatów, zrecenzowała 53 prace licencjackie i 8 magisterskich. Była nagradzana przez Rektora KUL za najlepiej punktowaną publikację naukową w roku 2024. Była członkiem Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej; Sekretarzem Rady Wydziału Teologii KUL; członkiem rady programowej studiów podyplomowych na kierunku „Innowacje w pracy socjalnej”; koordynatorem programu Erasmus+ kierunku „Nauki o rodzinie”. Jest członkiem zespołu przygotowującego raport samooceny do oceny programowej na kierunku nauki o rodzinie przez Polską Komisję Akredytacyjną oraz sekretarzem Rady Instytutu Nauk Teologicznych KUL.

Warto podkreślić, iż zaprezentowany przez Habilitationkę dorobek jest spójny. Działalność dydaktyczna, organizacyjna i popularyzatorska jest integralnie powiązana z jej rozwojem naukowym i publikacyjnym.

Działalność dydaktyczną i aktywność organizacyjną dr Katarzyny Zielińskiej-Król należy uznać za w pełni spełniającą wymogi ustawowe w tym względzie stawiane przed kandydatem do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

**Dorobek naukowy (z wyłączeniem najważniejszego osiągnięcia
naukowego wskazanego przez Habilitantkę)
– ogólna charakterystyka i ocena**

Zainteresowania naukowe dr Katarzyny Zielińskiej-Król od początku skupiały się na problematyce związanej z zagadnieniem niepełnosprawności: życia, wsparcia i funkcjonowania osób z niepełnosprawnością w kontekście rodzinnym i społecznym oraz kwestiami rodziny w czasach współczesnych. Podejmowane badania miały charakter interdyscyplinarny. Habilitantka z wielką pasją, będąc blisko ludzi z niepełnosprawnością, ich rodzinami i organizacjami służącymi pomocą. Prowadziła badania naukowe, przeprowadzała kwerendy piśmiennictwa, publikowała artykuły naukowe, brała czynny udział w konferencjach oraz publikowała materiały będące opracowaniami służącymi pomocą do pracy z osobami z niepełnosprawnością i ich rodzinami. Organizowała lub współorganizowała wiele działań społecznych oraz z zakresu popularyzacji nauki i komercjalizacji wiedzy. Kierunki i dynamika zainteresowań badawczych Habilitantki w znaczącej mierze były pokłosiem dużej liczby rozmów, spotkań, działań naukowych oraz pozanaukowych. Wszystko to świadczy o autentyczności podejmowanych działań naukowo-badawczych, którego konsekwencją są w dorobku naukowym dwa szczegółowe tematy: „Osoba z niepełnosprawnością w przestrzeni życia rodzinno-społecznego” oraz „Rodzina w przestrzeni życia społecznego”. W ramach pierwszego tematu Habilitantka opublikowała 25 pozycji naukowych. Najpierw zwróciła uwagę na kwestię dotyczącą obszaru życia rodzinnego osoby z niepełnosprawnością, która znalazła swoje odzwierciedlenie w pięciu tekstach. Najpierw zwróciła uwagę na zagadnienie kobiecości i niepełnosprawności, co ma ogromne znaczenia dla funkcjonowania rodziny. W dalszej części swych badań zwróciła uwagę na relacje rodzinne zarówno z dorastającą osobą z niepełnosprawnością jak również osobą z niepełnosprawnością żyjącą w małżeństwie i rodzinie. W kolejnych dwudziestu podejmuje zagadnienie dotyczące rehabilitacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnością.

W ramach tego zagadnienia zwraca uwagę na ważne kwestie polityczne odnoszące się do badanego przez Habilitantkę zagadnienia. Wskazuje na spółdzielnie socjalne jako instrument polityki państwa oraz istotny element ekonomii społecznej w procesie integracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zawarte w tych publikacjach sugestie znakomicie wpisują się nurt myślenia służącego konkretnym rozwiązaniom pojawiających się problemów, które bez wątpienia nie należą do łatwych. Habilitantka zwraca uwagę również na istotne kwestie etyczne. Znalazło to swoje

A. P. K.

odzwierciedlenie w artykule pt. „Wyzwania i trudności w realizacji zasad etycznych w pracy socjalnej z osobami starszymi i z niepełnosprawnością”.

Omawiając drugi temat – „Rodzina w przestrzeni życia społecznego”, na który składa się 12 publikacji. Habilitantka wskazuje najpierw na zmiany w obszarze rodziny w kontekście nowoczesności. Wyjaśnieniu tego zagadnienia przypisuje 5 artykułów. W ramach refleksji tego bloku tematycznego trafnie został przez nią dostrzeżony problem dotyczący ojcostwa i macierzyństwa. Autorka wskazała na tradycyjne i nowe modele ojcostwa i macierzyństwa. Habilitantka dostrzega zmiany, realnie je ocenia oraz daje pewne sugestie, wyciąga właściwe wnioski. Kolejne siedem tekstów poświęca trudnościom i wyzwaniom współczesnej rodziny.

Część tekstów wpisuje się w tematykę poruszaną w głównym osiągnięciu naukowym, stanowiąc poniekąd pewne etapy refleksji z zakresu „Niepełnosprawność – Rodzina – Kościół”. Habilitantka dokonała dobrej selekcji swego dorobku wskazując na artykuły, które sama uznaje za najbardziej znaczące dla swego dorobku. Pragnę również docenić niezwykle staranny sposób przygotowania dokumentacji. Generalnie oceniane teksty to dobre opracowania, tak w warstwie informacyjnej, jak i erudycyjnej, ale i stanowiące przyczynki do dyskusji wokół kwestii dla człowieka ważnych i aktualnych. Na uwagę zasługują artykuły sprawnie omawiające i rekonstruujące niektóre trendy współczesnej kultury, próby przemodelowania życia małżeńskiego i rodzinnego, co skutkuje częstym odchodzeniem od tradycyjnego modelu małżeństwa i rodziny zarówno na polu legislacyjnym jak i kulturowym.

Interesujące są też teksty poświęcone zagadnieniu ojcostwa i macierzyństwa. Styl wywodów jest najczęściej jasny, rekonstrukcje omawianych stanowisk są poprawne.

Lektura załączonych do oceny artykułów pokazuje dobry warsztat analityczny autorki, umiejętności w zakresie analizy tekstów źródłowych i ich referowania oraz sprawność syntetyczną. Niektóre teksty cechuje niekiedy swoista „przewidywalność” kierunku analizy i wniosków, ku którym ona zmierza. W aspekcie ilościowym dorobek jest satysfakcjonujący. W aspekcie jakościowym należy go ocenić pozytywnie. Konkludując, spełnia on w sposób pozytywny kryteria oceny dorobku kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Opinia na temat wskazanego przez Habilitantkę najważniejszego osiągnięcia naukowego

Główne osiągnięcie badawcze dr Katarzyny Zielińskiej-Król, zgodnie z jej własną deklaracją zawartą we wniosku i autoreferacie, stanowi cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych pt. „Niepełnosprawność-Rodzina-Kościół. Osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny we wspólnocie Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce”.

Główny problem badawczy podjętych przez Autorkę badań zawiera się w próbie określenia znaczenia religii w życiu osób z niepełnosprawnością i ich rodzin oraz rzeczywistych możliwości (lub ich braku) praktykowania wiary. Celem poszukiwań badawczych było poznanie: (1) znaczenia i roli religii i wiary w różnych aspektach życia osoby z niepełnosprawnością; (2) podmiotów wpływających na możliwość udziału osób z niepełnosprawnością i ich rodzin we wspólnocie Kościoła; (3) czynników włączających i wykluczających z obecności w Kościele w kontekście badanej grupy.

Aby zrealizować cel badawczy Habilitantka trafnie postawiła szczegółowe pytania: (1) Jaka jest rola religii i jej praktycznych implikacji w relacjach małżeńsko-rodzinnych oraz poczuciu akceptacji niepełnosprawności? (2) Na ile rodzina i wspólnota Kościoła wpływa na możliwość praktykowania wiary i indywidualną dynamikę obecności osób z niepełnosprawnością we wspólnocie Kościoła? (3) Jakie są czynniki włączające i wykluczające, które wpływają na obecność osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów we wspólnocie Kościoła?

Habilitantka na początku opisu dotyczącego najważniejszego osiągnięcia naukowego, wskazanego przez siebie, wyjaśniła, iż zagadnienia, którymi się zajęła odnoszą się do wielu dyscyplin naukowych. Wskazała tu na nauki społeczne, nauki teologiczne, nauki medyczne oraz nauki o rodzinie. Jej perspektywa badawcza zaprezentowana w badaniach odnosi się do dyscypliny nauki o rodzinie.

Dr Zielińska-Król przeprowadziła również badania empiryczne. Czyniła to w ramach projektu „Postanowienia Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych a legislacja i praktyka pastoralna Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce”. Projekt ten był sfinansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu „DIALOG”, nr projektu 0297/2018; realizowany był w okresie: 22.02.2019 - 21.02.2021. Badania zrealizowano w styczniu i lutym 2020 roku.

Badania zostały przeprowadzone metodą jakościową przy wykorzystaniu techniki zogniskowanych wywiadów grupowych (Focus Group Interview – FGI) oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych (Individual In-depth Interview - IDI).

A.P.L.

Do badań wskazano siedem polskich diecezji (warszawska, łódzka, opolska, kielecka, warmińska, tarnowska i białostocka) spełniających kryteria wskaźnika religijności oraz poziomu urbanizacji na trzech poziomach: wysokim, średnim i niskim. Wskazano, że poziom religijności rozumiany jest jako: obecność w Kościele oraz udział w praktykach religijnych.

W badaniach jakościowych, które zostały zastosowane w tym przypadku, najczęściej stosowaną metodą doboru próby jest dobór celowy. W omawianym badaniu kryterium były posiadana niepełnosprawność oraz przynależność do Kościoła katolickiego – osoba deklarująca się jako wierząca (w przypadku osób z niepełnosprawnością); posiadanie niepełnosprawnego członka rodziny oraz przynależność do Kościoła katolickiego - osoba deklarująca się jako wierząca (w przypadku rodziców/opiekunów); identyfikowanie się jako osoba wierząca i zaangażowana religijnie - uczestnicząca w ruchach/wspólnotach/grupach kościelnych (w przypadku aktywistów katolickich).

Zgodnie z przyjętymi zasadami w tego typu badaniach najpierw przeprowadzono badania pilotażowe, które pozwoliły sprawdzić zrozumienie przez badanych poruszanych tematów przygotowanych w scenariuszach oraz potwierdzić zasadność ich podejmowania.

Badanie pilotażowe umożliwiło modyfikację scenariusza pod kątem specyfiki danej grupy, w tym przypadku rodzaju niepełnosprawności. Próba badawcza w badaniach fokusowych wyniosła $n = 254$ osoby (średnio po 8-10 osób w każdej grupie). Wywiady fokusowe (FGI) oraz indywidualne wywiady pogłębione (IDI) były przeprowadzone przez przeszkolone osoby (moderatorów). Spotkania rejestrowano w formie video, z tego zapisu dokonano podwójnej transkrypcji (przez dwie niezależne osoby).

Należy stwierdzić, że przygotowanie badania i zastosowane metody przeprowadzono zgodnie z przyjętymi w tym względzie zasadami. Wyniki przeprowadzonych badań zostały zaprezentowane w publikacjach powiązanych tematycznie. Należy stwierdzić, iż korespondują one z tytułem głównego: „Niepełnosprawność - Rodzina - Kościół”.

Habilitantka, opisując szczegółowo osiągnięcie naukowe, słusznie dokonała podziału na grupę prac przeglądowych (3) i grupę prac oryginalnych (7). Celem prac przeglądowych było wprowadzić czytelnika w założenia i dorobek teoretyczny i po części empiryczny w omawianym temacie. Autorka słusznie rozpoczęła od artykułów prezentujących treści związanych z relacją niepełnosprawności i religii oraz religijności osób z niepełnosprawnością, następnie przedstawiła znaczenie i rolę rodziny we wspieraniu osób z niepełnosprawnością w procesie uspołecznienia, by w końcu poddać pod interpretację kwestie znaczenia wspólnoty Kościoła w procesie włączenia osób z niepełnosprawnością w rytm życia społecznego.

Pierwszy z artykułów, będący tekstem współautorskim, pt. „Religiousness of people with disabilities”, *Roczniki Nauk o Rodzinie i Pracy Socjalnej*, 2013, T. 5(60): 207-220 miała na celu przybliżenie zagadnienia religijności osób z niepełnosprawnością i jej znaczenia w ich życiu. Wskazano w nim na badania, które podkreślają, że modlitwa i inne formy praktyk religijnych mogą działać jak mechanizmy radzenia sobie ze zmniejszeniem lęku przed przyszłością, a także pomaga utrzymać poczucie kontroli nad sytuacją i własnym życiem. Ponadto podkreślono, że wiara w procesie nadawania sensu jest często pomocnym narzędziem. Nie jest ona bowiem tylko projekcją własnych życiowych niedostatków, lecz przede wszystkim podstawowym dynamizmem życiowym, który może pomóc nadać sens ludzkiej codzienności i być źródłem zaspokojenia wielu istotnych potrzeb ludzkich, takich jak potrzeba bezpieczeństwa, pomocy i pociechy duchowej. W artykule zwrócono uwagę na fakt, iż rodzina i sama osoba z niepełnosprawnością poszukują w religii wewnętrznego pokoju, wytchnienia, wyciszenia, poczucia bezpieczeństwa wypływającego z faktu, iż Bóg w swojej wszechmocy panuje nad wszystkim, co się dzieje w życiu jednostki. Ważnym stwierdzeniem końcowym wyводу zawartego w artykule jest myśl dotycząca religii i wspólnoty. Autorzy podkreślają, iż religia ma także charakter integrujący ze wspólnotą. Osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny poszukują wsparcia i bliskości ludzi, którzy będą ich rozumieć i towarzyszyć im w codzienności. Wspólnota jest odpowiedzią na te potrzeby.

Drugi artykuł w cyklu prac przeglądowych pt. „Rodzina w procesie wsparcia społecznego i zawodowego osoby niepełnosprawnej”, *Labor et Educatio*, 2014, 2: 79-89 koncentruje się na roli rodziny w wieloaspektowym procesie wsparcia osoby z niepełnosprawnością. Zwraca uwagę na wpływ rodziny i jego konsekwencje w procesie adaptacji społecznej takiej osoby. Rodzina ma bezpośredni wpływ na to, jak osoba z niepełnosprawnością postrzega siebie w kontekście społecznym. Akceptacja, miłość i wsparcie w domu budują poczucie własnej wartości, co jest podstawą do nawiązywania relacji z innymi ludźmi. Najistotniejsze dla ludzi z naruszoną sprawnością jest budowanie życzliwego i przyjaznego dla nich otoczenia osób, które wspólnie z innymi zdobędą się na wysiłek urzeczywistnienia ich osobistych aspiracji i planów, służąc pomocą i wsparciem.

Dla właściwego funkcjonowania osób z niepełnosprawnością istotny jest zatem nie tylko fakt posiadania rodziny z jej kapitałem wspomagającym, ale również sposób, w jaki jest ten potencjał wykorzystywany. Odpowiednie więzi społeczne chronią przed wyobcowaniem i wywierają pozytywny wpływ na zaspokojenie społecznej integracji, jak również dają poczucie przynależności, umożliwiają zachowania prospołeczne oraz kształtują poczucie własnej wartości. Jednak, jak słusznie zauważono, iż rodzina i jej wpływ może mieć

dwojakie znaczenie. Z jednej strony, pobudza ona oraz uruchamia procesy indywidualizacji, akceptacji i radzenia sobie. Z drugiej strony jednak, słabość więzi rodzinnych lub też ich nieadekwatne nasilenie może być wyrażane deprecjacją wartości, budzić poczucie wyizolowania, odrzucenia i wykorzenia. Uruchamia to mechanizmy obronne utrudniające kształtowanie się prawidłowych relacji z innymi ludźmi.

Trzecia publikacja to rozdział w książce pt. „Znaczenie i zadania wspólnoty Kościoła katolickiego w kontekście wsparcia i inkluzji społecznej osób niepełnosprawnych; rozdział w recenzowanej książce: O bratstve a socialnom priateľstve vo svetle ekumenickeho pohľadu a odkaz života bl. Sary Salkahazi, (red.) L. Leškova, K. Mičková, N. Sivakova, VERBUM – vydavateľstvo KU v Ružomberku, 2023, ISBN 978-80-561-1080-5, s. 100-117. Celem tej publikacji było omówienie znaczenia oraz zadań wspólnoty Kościoła dla procesu inkluzji osób niepełnosprawnych. Zwrócono uwagę, iż poczucie przynależności do wspólnoty jest niezwykle ważne w budowaniu poczucia więzi i integralności z grupą, zarówno w obszarze duszpasterstwa dedykowanego, jak i ogólnego. Postulowano, aby duszpasterze inicjowali działania mające na celu ułatwienie osobom z niepełnosprawnością jak najbardziej swobodne i dostępne funkcjonowanie w ramach parafii. Ta grupa wiernych oczekuje postawy otwartości i elastyczności ze strony duszpasterzy i pozostałych członków parafii oraz takiej atmosfery, która motywuje do uczestnictwa w aktywnościach w ramach przeżywania wiary.

Celem drugiego cyklu określonego mianem prac oryginalnych było ukazanie kwestii odnoszących się do doświadczenia niepełnosprawności i jej akceptacji w relacji do religii, relacji religii do życia małżeńsko-rodzinnego, roli duszpasterza w procesie włączania osób z niepełnosprawnością w życie wspólnoty Kościoła, przeszkód i barier utrudniających udział osób z niepełnosprawnością w praktykowaniu wiary, kierunku inkluzji w Kościele.

Pierwszy artykuł w ramach oceny prac oryginalnych to tekst współautorski pt. „Faith as a Factor in the Self-Acceptance Process in the Narratives of People with Disabilities. A Legal and Social Study”, *Journal for Perspectives of Economic Political and Social Integration, Journal for Mental Change*, 2023, Vol. 29, No 1: 131-170. Przedmiotem analizy empirycznej w niniejszym artykule uczyniono zagadnienie znaczenia wiary i udziału w sakramentach świętych w procesie autoakceptacji i akceptacji własnej niepełnosprawności. Celem artykułu była odpowiedź na pytanie: czy i na ile wiara i udział w sakramentach świętych wpływa na akceptację własnej niepełnosprawności? Wiara i jej praktyczny wymiar jest ważnym stymulatorem zmian w kształtowaniu obrazu własnej osoby, poczucia wartości i sensu życia. Jest potwierdzeniem, że to nie ciało (nie w pełni sprawne) definiuje badanych jako osoby ważne

w oczach Boga, podnosząc tym samym poczucie spokoju i zaufania, zrozumienia i bycia kochanym. Kolejnym wnioskiem z przeprowadzonych badań jest przekonanie, że religijność pomaga lepiej zrozumieć swoją niepełnosprawność, a także swoje miejsce i doświadczany etap życia. W końcowej fazie artykułu, na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych, jak i dostępnej literatury wskazano na potrzebę i zasadność korelacji poziomu wiary z poziomem doświadczania niepełnosprawności i jej akceptacji.

W drugim współautorskim artykule pt. „The Role of Religion in the Family Life of People with Disabilities: A Legal and Social Study, *Religions*, 2023, Vol. 14, Issue 11: 1371 podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: czy i na ile wiara i udział w praktykach religijnych wpływa na życie małżeńsko-rodzinne w rodzinie z osobą z niepełnosprawnością. W artykule dokonano analizy narracji badanych osób z niepełnosprawnością odnoszących się do kwestii religii, wiary i religijności tychże osób w kontekście życia małżeńsko-rodzinnego.

Otrzymane wyniki badań osób z niepełnosprawnością potwierdzają, iż wiara i praktyki religijne dają poczucie sensu życia, stabilizują trudne momenty i doświadczenia. Badani wskazują, że modlitwa jest źródłem spokoju, cierpliwości, łagodności; podnosi jakość życia w wymiarze indywidualnym i rodzinnym. W wypowiedziach wielokrotnie podkreślany był fakt, że wiara i praktyki religijne racjonalizują codzienne trudy, pozwalają nabrać dystansu i pokonać własne słabości czy egocentryzm.

Uczestniczenie i włączenie badanych osób z niepełnosprawnością w życie religijne wspólnoty zaspokaja ich potrzebę praktyk religijnych i dostarcza poczucia przynależności, braterstwa, przyjaźni. W specyficznym kontekście, jaki jest zdominowany niepełnosprawnością jednego z członków rodziny, religia również wpływa na postrzeganie roli opiekuna.

Wypowiedzi badanych wyraźnie wskazują, że wspólne praktykowanie religii może wzmocnić więź małżeńską, sprzyjając rozwiązywaniu konfliktów i budowaniu wzajemnego wsparcia. Z kolei w rodzinach, w których obecna jest osoba z niepełnosprawnością, religijność może stawać się czynnikiem wzmacniającym więzi małżeńskie i rodzinne, pomagając w przetrwaniu kryzysów, nadaje sens roli i działaniom na rzecz innych.

Bardzo cennym wnioskiem wyrażonym w tym artykule jest zwrócenie uwagi na fakt, iż duże znaczenie dla rozwoju duchowego członków takich rodzin mają specjalne formy duszpasterstwa (tzw. dedykowanego) przeznaczone dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, choć z pewnością formuła inkluzywna – a nie specjalna – jest tą, w której wszyscy powinni czuć się zaproszeni do wspólnoty. Dodatkowo warto mieć na uwadze potrzebę budowania duszpasterstwa dla małżeństw, w których występuje niepełnosprawność (nie tylko małżonka, ale także dziecka).

Trzeci artykuł w cyklu prac oryginalnych pt. „Inclusion of people with disability in the Church community life in the perspective of disabled individuals: The role of the priest”, *Verbum Vitae*, 2024, 42(4): 857-869, znakomicie wpisuje się w myśl badawczą głównego osiągnięcia naukowego. Celem tej publikacji była próba odpowiedzi na pytanie: Jakie znaczenie przypisuje się osobie duszpasterza w kontekście obecności osób z niepełnosprawnością we wspólnocie Kościoła? Przeprowadzone analizy badań do ważnych konkluzji. Rola duszpasterza w procesie włączania osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w życie religijne i wspólnotowe jest niezwykle ważna. Związane jest to z zadaniami, jakie są mu przypisywane: funkcja duchowego przewodnika, mediatora i organizatora życia wspólnotowego. Ksiądz może inicjować programy duszpasterskie, styl i formę postaw inkluzywnych całej wspólnoty, tworzyć i nadawać ton w komunikacji. Oczekiwana jest od duszpasterzy gotowość do otwartości na nowe formy duszpasterstwa oraz dostosowanie języka i metod komunikacji do potrzeb wiernych. To właśnie duszpasterzom jest przypisywany „obowiązek” kształtowania w Kościele przestrzeni, która jest gościnną, otwartą i pełną miłości, w której każdy człowiek czuje się na równi częścią wspólnoty.

W czwartym artykule pt. „People with Disabilities and their Families in the Roman Catholic Church in Poland: An Analysis of Barriers to Participation in Religious Practices”, *Religions*, 2024, Vol. 15: 840, Habilitantka stawia kolejne ważne pytanie, które wpisuje się w całość podjętych badań. Jakie bariery są przeszkodą w udziale w życiu religijnym dla osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w Polsce? Badani wskazywali na różnorodność doświadczanych barier, które są warunkowane wieloma czynnikami (np. stopień niepełnosprawności, rodzaj niepełnosprawności, własne zaangażowanie w pokonywanie trudności, poczucie sprawczości, umiejętność adaptacji i radzenia sobie, zaangażowanie rodziny i opiekunów). Autorka podjęła w artykule próbę stworzenia katalogu barier powtarzalnych, które są wspólne dla ogółu, by stworzyć możliwość skategoryzowania realnych trudności celem opracowania dostosowanych rozwiązań.

Analiza wypowiedzi badanych osób z niepełnosprawnością oraz ich opiekunów pozwoliła Autorce na wyodrębnienie następujących kategorii barier: (1) infrastrukturalne – wynikające z problemów z techniczną dostępnością do obiektów i posługi duszpasterskiej; (2) osobowe – związane z nieprawidłowościami funkcjonowania zmysłów, narządów, emocji, psychiki, akceptacji własnej osoby oraz rozumienia własnych możliwości; (3) organizacyjne: a. rodzinne – wynikające z otoczenia religijnego w środowisku rodzinnym – związane z postawą rodziców i najbliższych, otrzymywanym wsparciem, akceptacją, zaangażowaniem; b. pozarodzinne – wynikające z otoczenia religijnego środowiska pozarodzinnego – związane z postawą

duszpasterza (przygotowaniem do pracy z osobą z niepełnosprawnością), a także z postawą innych wiernych we wspólnocie Kościoła.

Obecność osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w Kościele odpowiadają trzy strony: niepełnosprawni, duszpasterze oraz pozostali członkowie wspólnoty.

Piąty artykuł w cyklu publikacji oryginalnych to „A person with a disability in the Church: The Concept of the Active Church – the objective dimension”, *Rocznik Teologii Katolickiej*, 2024, Tom XXIII: 180-192. Celem artykułu mającego charakter koncepcyjny była odpowiedź na pytania: jakie obszary praktyki duszpasterskiej określają inkluzywny Kościół? W jakim zakresie osoby z niepełnosprawnością mogą/chcą być aktywne w Kościele?

Artykuł jest autorską Koncepcją Aktywnego Kościoła (KAK) w wymiarze przedmiotowym, będącą odpowiedzią na powyższe pytania. Autorka zauważyła, że u badanych wiernych z różnymi dysfunkcjami daje się wyodrębnić pewien dualizm. Czasem swoją wiarę i duchowość oddzielają od fizycznego uczestnictwa w nabożeństwie, bardzo często decydując się na uczestnictwo poprzez oglądanie/słuchanie transmisji telewizyjnej/radiowej lub też wizytę w kościele poza czasem mszy. Z drugiej strony jednak bardzo precyzyjnie można odczytać potrzebę fizycznej obecności we wspólnocie Kościoła. Po części taka postawa jest rezultatem specyfiki ograniczeń fizycznych i mentalnych, jednak wydaje się, że kluczowa jest potrzeba „bycia zaproszonym” do wspólnoty.

Budowanie w Kościele aktywności osób z niepełnosprawnością nie tylko pogłębia inkluzywność środowiska religijnego, ale także promuje ideę wspólnoty, która przyjmuje różnorodność i troszczy się o potrzeby wszystkich swoich członków.

Proponowana przez Habilitantkę Koncepcja Aktywnego Kościoła jest odpowiedzią na potrzeby wskazane przez osoby z niepełnosprawnością. Określa pełny model ich obecności w Kościele w kilku zidentyfikowanych podczas badania obszarach.

Uzyskane wyniki badań pozwoliły określić i opisać następujące zagadnienia: (1) duszpasterstwo, (2) architektura, (3) liturgia i sakramenty, (4) katecheza, (5) wspólnota i przynależność, (6) komunika i otwartość.

Zaprezentowana w artykule koncepcja może być fundamentem budowania modelu właściwej obecności i aktywności osób z niepełnosprawnością we wspólnocie Kościoła i realizowania papieskiej idei „gościnnego domu”. Zaprezentowane w artykule rozwiązania są konkretną nową propozycją rozwiązania istniejących realnych problemów.

Szósty artykuł drugiej części wskazanego osiągnięcia naukowego to „Disabled Persons in the Church: The Concept of the Active Church and its Actors, *Teologia i Człowiek*, 2024, T. 65, nr 1: 119-131. Jest on kolejnym tekstem dotyczącym Koncepcji Aktywnego Kościoła.

A. Ryba

Habilitationka postawiła sobie nim kolejne ważne pytania: Kto powinien być inicjatorem zmian, aktywności, włączania w Kościele? Kto buduje aktywny i inkluzywny Kościół? Kto winien czuć się odpowiedzialny za tworzenie Kościoła dostępnego?

Uzyskane wyniki badań przedstawione w tym opracowaniu, potwierdzają w znacznej mierze odpowiedzialność duszpasterzy za rozwój duchowy i obecność osób z niepełnosprawnością w Kościele. Duszpasterz potrzebuje rozeznania i wiedzy co do tego, jaka jest specyfika danej niepełnosprawności, jakie problemy i bariery są charakterystyczne dla osoby z określoną dysfunkcją, w jaki sposób współpracować, komunikować się, na co zwrócić uwagę podczas udzielania wsparcia i angażowania do określonych aktywności.

Skuteczne działania zmierzające do pełnej integracji niepełnosprawnych z parafią powinny przebiegać trójwymiarowo. Jak wspomniano, jeden kierunek działalności pastoralnej dotyczy osoby duszpasterza, drugi osób z niepełnosprawnością, trzeci natomiast – równie istotny – dotyczy wiernych pełnosprawnych.

Koncepcja Aktywnego Kościoła, zdaniem Autorki, wskazuje na taką samą rolę duszpasterza, osoby z niepełnosprawnością oraz osób pełnosprawnych (w tym rodziny) w budowaniu modelu właściwej obecności i aktywności osób z dysfunkcją we wspólnocie Kościoła.

Ostatni, siódmy artykuł wskazany przez Habilitationkę w ramach osiągnięcia naukowego jest swoistego rodzaju podsumowaniem przeprowadzonych badań: „W kierunku inkluzji w Kościele: model koncepcji przynależności Erika W. Cartera w narracji osób niepełnosprawnych”, *Studia Nauk Teologicznych PAN*, 2024, T. 2: 131-148. Jak słusznie zauważa Autorka, dla Kościoła, który stara się być – i powinien być – miejscem integracji i inkluzji dla całej wspólnoty wiernych, teologiczne wezwanie do przyjmowania osób z niepełnosprawnością może rodzić wiele pytań: Co to znaczy być wspólnotą włączającą? Jakie strategie i wsparcie należy realizować, aby osoba z niepełnosprawnością mogła być i czuć się zaproszona? Jaka jest rola członków wspólnoty Kościoła/parafii/grupy modlitewnej w procesie włączania i integracji osób z niepełnosprawnościami?

Habilitationka w swym artykule przedstawia doświadczenia i oczekiwania badanych osób z niepełnosprawnością i ich rodzin, które zostały zaprezentowane w kluczu koncepcji przynależności E. W. Cartera.

Erik W. Carter opracował koncepcję przynależności jako pełniejszy sposób opisywania intymności, udziału, członkostwa, wzajemności i relacji, które budują prawdziwą więź i poczucie obecności, stanowiące w opinii Swinton ciągłą tęsknotę każdego człowieka. Carter w swoich badaniach poddał analizie wypowiedzi osób z niepełnosprawnością pod kątem potrzeb i odczuć względem emocji, postaw, działań, doświadczeń w kontekście pełnego

A. J. J. J.

poczucia bycia częścią wspólnoty Kościoła, szczególnie jej małej części, jaką jest parafia. Uzyskane wypowiedzi pozwoliły autorowi określić 10 wymiarów przynależności: (1) Obecność, (2) Zaproszenie, (3) Gościnność, (4) Poznanie, (5) Akceptacja, (6) Wsparcie, (7) Opieka, (8) Zaprzyjaźnienie, (9) Sprawczość, (10) Miłość. Te dziesięć komponentów przynależności, opisanych przez Erika W. Cartera i wyrażanych przez badane osoby z niepełnosprawnością i ich opiekunów, wskazuje potencjalne obszary działania wspólnoty Kościoła.

Zdaniem Habilitantki, przynależność do wspólnoty nie jest potrzebą specjalną, jest potrzebą uniwersalną. Opisane w artykule wymiary przynależności są istotne zarówno dla badanych osób z niepełnosprawnością, jak i ich najbliższych. Prezentacja miała na celu pobudzenie inicjatyw Kościoła w angażowanie osób z niepełnosprawnością w budowę relacji we wspólnocie wiary.

Reasumując, przeprowadzone przez Habilitantkę badania pozwoliły stwierdzić, że wiara i religia oraz jej praktykowanie wpływa na poczucie akceptacji własnej niepełnosprawności oraz relacje małżeńsko-rodzinne. Praktykowanie wiary jest znaczącym bodźcem w procesie akceptacji własnego życia, niepełnej sprawności, nadaje sens temu, czego badani doświadczają w związku z deficytami ciała.

Religia, wiara i jej praktykowanie są dla badanych osób stymulatorem zmian w zakresie autoakceptacji. Habilitantka wskazała w wyniku przeprowadzonych analiz w jakim wymiarze indywidualnych doświadczeń, rodzina i wspólnota Kościoła, w tym osoba duszpasterza, wpływa na praktykowanie i dynamikę obecności w Kościele osób z niepełnosprawnością. Cennym wkładem charakteryzującym się nowym spojrzeniem, będącym jednocześnie wartością dodaną jest zaproponowanie Koncepcji Aktywnego Kościoła w wymiarze podmiotowym.

Przedstawiona analiza zebranego przez Habilitantkę materiału w zestawieniu z koncepcją przynależności Erika W. Cartera pozwoliła w pełny sposób spojrzeć na kwestię istotności i poziomu praktykowania własnej wiary przez osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny.

Z przekonaniem stwierdzam, że przeprowadzony przez Autorkę interdyscyplinarny dyskurs pozwala stwierdzić, że religia oraz udział w aktywnościach związanych z realnym praktykowaniem wiary mają wyraźnie twórczy charakter i mogą spełniać istotne funkcje: poznawczą, edukacyjną społeczną i psychologiczną.

A. Pyba

Generalnie, zaprezentowane przez dr Katarzynę Zielińską-Król wyniki badań w ramach głównego osiągnięcia naukowego to solidne studium będące istotnym wkładem w rozwój dziedziny i dyscypliny nauki o rodzinie. Napisane z pasją, ogromną erudycją i warsztatową solidnością. To świetna synteza wiedzy o osobach z niepełnosprawnością i ich rodzinach we wspólnocie Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce. Zaproponowane osiągnięcie naukowe jest dowodem na dojrzałość badawczą Habilitantki.

Konkluzja i wniosek końcowy

Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym, dydaktycznym i organizacyjnym oraz analizie najważniejszego osiągnięcia naukowego jakim był cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych pt. „Niepełnosprawność–Rodzina–Kościół. Osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny we wspólnocie Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce”, kierując się przepisami ustawowymi i rozporządzeniami stwierdzam, że jej dorobek naukowy tak w aspekcie ilościowym, jak i jakościowym spełnia w stopniu satysfakcjonującym wymogi określone w kryteriach zawartych w obowiązujących aktach prawnych. Wnoszę zatem o dopuszczenie dr Katarzyny Zielińskiej-Król do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego i następnie o przyznanie jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie i dyscyplinie nauki o rodzinie.

Audrey Pyber